Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

20. detsember 2017*

Eelotsusetaotlus – Asutamisvabadus ja töötajate vaba liikumine – ELTL artiklid 45 ja 49 – Arstide diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikune tunnustamine – Direktiivid 75/363/EMÜ ja 93/16/EMÜ – Arst-residentide töö tasustamine

Kohtuasjas C-419/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Tribunale di Bolzano (Bolzano esimese astme kohus, Itaalia) 15. juuli 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 28. juulil 2016, menetluses

Sabine Simma Federspiel

versus

Provincia autonoma di Bolzano,

Equitalia Nord SpA,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud J. Malenovský, M. Safjan (ettekandja), D. Šváby ja M. Vilaras,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: ametnik R. Schiano,

arvestades kirjalikku menetlust ja 15. juuni 2017. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– S. Simma Federspiel, esindajad: *avvocato* F. Dagostin ja *avvocato* S. Fassa,

– Provincia autonoma di Bolzano, esindaja: *Rechtsanwalt* J. A. Walther von Herbstenburg,

– Euroopa Komisjon, esindajad: H. Støvlbæk, M. Kellerbauer ja L. Malferrari,

olles 13. septembri 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada nõukogu 16. juuni 1975. aasta direktiivi 75/363/EMÜ, mis käsitleb arsti tegevust puudutavate õigus- ja haldusnormide ühtlustamist (EÜT 1975, L 167, lk 14), mida muudeti nõukogu 26. jaanuari 1982. aasta direktiiviga 82/76/EMÜ (EÜT 1982, L 43, lk 21), (edaspidi „direktiiv 75/363“) artikli 2 lõike 1 punkti c ning ELTL artiklit 45.

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses ühelt poolt Sabine Simma Federspieli ja teiselt poolt Provincia autonoma di Bolzano (Bolzano autonoomne provints, Itaalia) ning Equitalia Nord SpA vahel nende aktide üle, millega nimetatud provints kohustas S. Simma Federspieli maksma provintsile koos intressiga tagasi osa selle erialakoolituse stipendiumi summast, mida ta sai muus liikmesriigis kui Itaalia Vabariik korraldatud neuroloogia ja psühhiaatria eriarsti täisajaga koolituse jaoks.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 75/363

3 Direktiivi 75/363 artikli 2 lõige 1 sätestas:

„Liikmesriigid tagavad, et eriarsti diplomi, tunnistuse või muu eriarsti kvalifikatsiooni tõendava dokumendini viiv koolitus vastab vähemalt järgmistele tingimustele:

a) hõlmab kuueaastase õppeaja edukat läbimist artiklis 1 nimetatud koolituse raames;

b) sisaldab teoreetilist ja praktilist koolitust;

c) on täisajaga kursus pädevate ametiasutuste või organite järelevalve all vastavalt käesoleva direktiivi lisa punktile 1;

d) toimub ülikoolikeskuses, õppehaiglas või asjakohastel puhkudel tervishoiuasutuses, mis on saanud selleks otstarbeks pädevate ametiasutuste või organite heakskiidu;

e) see peab sisaldama eriarstiks koolitatava isiklikku osalemist kõnealuste teenustega kaasnevates tegevustes ja kohustustes.“

4 Selle direktiivi lisa „Täis- ja osalise ajaga erialakoolituse tunnused“ nägi punktis 1 „Spetsialistide täisajaga koolitus“ ette:

„Koolitus toimub konkreetsetel pädeva asutuse tunnustatud residentuurikohtadel.

See hõlmab osalemist koolituse toimumise osakonna kõikides meditsiinitoimingutes, sealhulgas valves, nii et resident pühendub oma erialases tegevuses normtöönädala ja kogu aasta kestel sellele praktilisele ja teoreetilisele koolitusele vastavalt pädevate asutuste vahel kokku lepitud sätetele. Kõnealustel residentuurikohtadel töötamine tasustatakse asjakohaselt.

[…]“

Direktiiv 93/16

5 Direktiiv 75/363 tunnistati kehtetuks nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiviga 93/16/EMÜ arstide vaba liikumise hõlbustamise ning nende diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikuse tunnustamise kohta (EÜT 1993, L 165, lk 1; ELT eriväljaanne 06/02, lk 86). Viimati nimetatud direktiiv tunnistati omakorda alates 20. oktoobrist 2007 kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiviga 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta (ELT 2005, L 255, lk 22).

6 Direktiivi 93/16 III jaotises „Arstide tegevusega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamine“ oleva artikli 24 lõige 1 sätestas:

„Liikmesriigid tagavad, et eriarsti diplomi, tunnistuse või muu eriarsti kvalifikatsiooni tõendava dokumendini viiv koolitus vastab vähemalt järgmistele tingimustele:

a) hõlmab artiklis 23 nimetatud kursuse raames edukalt lõpetatud kuueaastast õpet […];

b) sisaldab teoreetilist ja praktilist koolitust;

c) on täisajaga kursus, mis toimub pädevate asutuste järelevalve all vastavalt I lisa punktile 1;

d) toimub ülikoolikeskuses, õppehaiglas või asjakohastel puhkudel tervishoiuasutuses, mis on saanud selleks otstarbeks pädevate ametiasutuste või organite heakskiidu;

e) see peab sisaldama eriarstiks koolitatava isiklikku osalemist kõnealuste teenustega kaasnevates tegevustes ja kohustustes.“

7 Direktiivi 93/16 I lisa „Artikli 24 lõike 1 punktis c ja artiklis 25 nimetatud spetsialistide täis- ja osalise ajaga koolituse tunnused“ nägi punktis 1 „Spetsialistide täisajaga koolitus“ ette:

„Koolitus toimub konkreetsetel pädeva asutuse tunnustatud residentuurikohtadel.

See hõlmab osalemist koolituse toimumise osakonna kõikides meditsiinitoimingutes, sealhulgas valves, nii et praktikant pühendub oma kutsealase tegevuse normtöönädala ja kogu aasta kestel sellele praktilisele ja teoreetilisele koolitusele vastavalt pädevate asutuste kokkulepitud sätetele. Kõnealustel ametikohtadel töötamine tasustatakse asjakohaselt. Kõnealustel ametikohtadel töötamine tasustatakse asjakohaselt.

[…]“

Itaalia õigus

8 3. jaanuari 1986. aasta provintsiseaduse nr 1 erialaarstide koolitamise kohta (legge provinciale n.1– Formazione di medici specialisti; *Bollettino Ufficiale*, 14.1.1986, nr 2; edaspidi „provintsiseadus nr 1/86“), mis on kohaldatav põhikohtuasja asjaolude suhtes, artikkel 1 sätestas:

„1. Kuna Bolzano [autonoomses] provintsis ei ole võimalik eriarsti koolitust läbida, on pädeval provintsivalitsuse ministril lubatud […] sõlmida selle kohta Itaalia ülikoolide ja pädevate Austria ametiasutustega asjaomase riigi õiguskorra kohaselt konkreetses valdkonnas spetsiaalseid lepinguid, mille kohaselt luuakse täiendavaid residendikohti, võttes siiski arvesse riigi ja provintsi kehtivaid õigusnorme.

2. Eelneva lõike kohaselt Austria ametiasutustega sõlmitud lepingus võib näha ette, et Bolzano [autonoomne] provints maksab neile asutusele summa, mis ei ületa […] artiklis 3 ette nähtud tasu ülempiiri, kui viimased tagavad vastava stipendiumi maksmise arst-residendile.“

9 Provintsiseaduse nr 1/86 artikkel 7 nägi ette:

„1. [Stipendiumit] saavad [arstid] kohustuvad töötama Bolzano [autonoomse] provintsi avalik-õiguslikus tervishoiuteenistuses ajavahemiku jooksul, mille määrab kindlaks Giunta provinciale (provintsivalitsus) oma määrusega. See ajavahemik ei tohi olla lühem kui viis aastat ja see peab jääma ajavahemikku, mis määratakse kindlaks sama määrusega.

2. Kui eelnevas lõikes nimetatud kohustus jääb täielikult või osaliselt täitmata, tuleb osa erialakoolituse stipendiumist või rahalisest toetusest tagasi maksta koos seadusjärgse intressiga. Tagastatava osa suurus määratakse kindlaks provintsivalitsuse otsusega määruse alusel ning see ei tohi olla suurem kui 70% stipendiumist või toetusest.“

10 Provintsivalitsuse presidendi 29. märtsi 1988. aasta dekreet (decreto del presidente della Giunta provinciale n° 6/1988) nägi ette:

„1. [Provintsiseaduses nr 1/86 osundatud] stipendiumi või toetust saanud [arstid] peavad kohustuma töötama viis aastat Bolzano [autonoomse] provintsi avalik-õiguslikus tervishoiuteenistuses – ka lepingulise töötajana – kümne aasta jooksul, mida hakatakse arvestama alates eriala omandamise või praktika lõpetamise kuupäevast.

2. Stipendiumi ja toetust antakse tingimusel, et asjaomane isik esitab asjakohases vormis […] deklaratsiooni selle kohta, et ta kohustub täitma lõikes 1 nimetatud tingimuse.

3. Stipendiumi või toetuse saanu on kohustatud:

a) maksma tagasi kuni 70% kogu stipendiumist või toetusest, kui ta jätab lõikes 1 nimetatud kohustuse täielikult täitmata;

b) kui see kohustus jääb täitmata osaliselt, maksma tagasi kuni 14% kogu stipendiumist või toetusest iga aasta või üle kuuekuulise perioodi eest, mil ta ei töötanud ette nähtud tingimustel, maksimaalselt viie aasta ulatuses.

[…]

5. Lõikes 1 sätestatud kohustuse täitmata jätmist ei esine, kui asjaomane isik tõendab, et ta esitas avalduse asuda tööle Bolzano [autonoomse] provintsi avalik-õiguslikku tervishoiuteenistusse ja osales vastavatel konkurssidel, mille ta läbis, või ta kanti reservnimekirjadesse, kuid teda ei kutsutud seejärel sellesse teenistusse tööle.

[…]“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

11 S. Simma Federspiel, kes on Itaalia kodanik, osales 1992. aastast kuni 2000. aastani neuroloogia ja psühhiaatria eriarsti täisajaga koolitusel, mida korraldas Innsbrucki (Austria) ülikooli kliinikum, ja sai selles ajavahemikus Bolzano autonoomselt provintsilt stipendiumi vastavalt provintsiseaduse nr 1/86 artiklile 1. Bolzanos elas ta kuni 31. juulini 2000. Pärast seda elab ta Bregenzis (Austria), kus töötab arstina.

12 Mainitud stipendiumi saamisele oli kehtestatud tingimus, et S. Simma Federspiel töötab viis aastat Bolzano autonoomse provintsi avalik-õiguslikus tervishoiuteenistuses kümne aasta jooksul, mida hakatakse arvestama alates eriala omandamise kuupäevast; vastasel korral oli ta kohustatud tagastama kuni 70% stipendiumi summast, kui ta seda kohustust üldse ei täida, ning juhul, kui ta jätab selle kohustuse osaliselt täitmata, kuni 14% stipendiumi summast iga aasta eest või niisuguse aasta eest, mil see kohustus jäi täitmata enam kui kuue kuu ulatuses. S. Simma Federspiel allkirjastas asjakohase deklaratsiooni 21. detsembril 1992.

13 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Bolzano autonoomne provints kandis Innsbrucki ülikooli kliinikumile asjaomase stipendiumi üle lepingu alusel, mis oli sõlmitud Tirooli liidumaaga (Austria). Ülikooli kliinikum omakorda maksis stipendiumi välja S. Simma Federspielile. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et tema hinnangul ei saanud S. Simma Federspiel erialakoolitusega seoses tehtud töö eest muud tasu.

14 Bolzano autonoomne provints saatis 20. veebruaril 2013 S. Simma Federspielile kirja, milles palus viimasel esitada tõend selle kohta, et ta töötab selle provintsi avalik-õiguslikus tervishoiuteenistuses, või tõend, et ta on esitanud avalduse tööle asumiseks sellesse tervishoiuteenistusse ning on osalenud vastavatel konkurssidel ja läbinud need edukalt või ta on kantud reservnimekirja, kuid teda ei ole seejärel tööle kutsutud.

15 Vastuseks sellele kirjale teatas S. Simma Federspiel Bolzano autonoomsele provintsile, et pärast eriala omandamist ei ole ta selles provintsis töötanud.

16 Neil asjaoludel määras nimetatud provints talle 5. augusti 2013. aasta dekreediga kohustuse maksta tagasi 70% saadud stipendiumi summast, see tähendab 68 515,24 eurot, millele lisandub intress summas 51 418,63 eurot, mis kokku on 119 933,87 eurot.

17 S. Simma Federspiel pöördus Tribunale di Bolzanosse (Bolzano esimese astme kohus, Itaalia) nõudega tühistada aktid, millega Bolzano autonoomne provints kohustas teda nimetatud summat tagasi maksma. Hagi toetuseks väitis ta, et provintsiseadus nr 1/86, mille alusel need aktid vastu võeti, on õigusvastane.

18 Tribunale di Bolzano (Bolzano esimese astme kohus, Itaalia) märgib, et provintsi õigusnormidega ette nähtud kohustus maksta tagasi 70% saadud stipendiumist koos seadusjärgse intressiga paneb asjassepuutuvatele arstidele tegelikkuses kohustuse maksta tagasi oluliselt suurem summa kui see, mille nad stipendiumina said.

19 Lisaks on nimetatud kohtul kahtlus, kas asjaomaste õigusaktidega ette nähtud kord on kooskõlas liidu õigusega, eelkõige ELTL artikliga 45, kuna asjaomaste õigusaktide tulemusel pärsitakse eriarstide kavatsusi lahkuda oma päritoluliikmesriigist, selleks et teises liikmesriigis kasutada asutamisvabadust ja töötada oma erialal.

20 Kuna Tribunale di Bolzano (Bolzano esimese astme kohus) leidis, et tema menetluses oleva õigusvaidluse lahendamine sõltub liidu õiguse tõlgendamisest, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas […] direktiivi [75/363] artikli 2 lõike 1 punkti c ja [selle direktiivi] lisa tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus niisugune liikmesriigi õigusnorm nagu põhikohtuasjas kohaldatav, mille kohaselt makstakse arst-residentidele töötasu tingimusel, et seda saav arst esitab deklaratsiooni, milles ta kohustub töötama kümne aasta jooksul alates eriala omandamisest vähemalt viis aastat Bolzano autonoomse provintsi avalik-õiguslikus tervishoiuteenistuses ning mis sõnaselgelt võimaldab juhul, kui see kohustus jääb täielikult täitmata, Bolzano autonoomsel provintsil kui töötasu rahastajal tagasi nõuda kuni 70% väljamakstud summast koos seadusjärgse intressiga, mis on arvestatud alates hetkest, mil asjaomane ametiasutus iga üksiku väljamakse tegi?

2. Kas juhul, kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt, on ELTL artiklis 45 sätestatud töötajate vaba liikumise põhimõttega vastuolus niisugune liikmesriigi õigusnorm nagu põhikohtuasjas kohaldatav, mille kohaselt makstakse arst-residentidele töötasu tingimusel, et seda saav arst esitab deklaratsiooni, milles ta kohustub töötama kümne aasta jooksul alates eriala omandamisest vähemalt viis aastat Bolzano autonoomse provintsi avalik-õiguslikus tervishoiuteenistuses ning mis sõnaselgelt võimaldab juhul, kui see kohustus jääb täielikult täitmata, Bolzano autonoomsel provintsil kui töötasu rahastajal tagasi nõuda kuni 70% väljamakstud summast koos seadusjärgse intressiga, mis on arvestatud alates hetkest, mil asjaomane ametiasutus iga üksiku väljamakse tegi?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

21 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c ja direktiivi lisa tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ja mille kohaselt liikmesriigi poolt teises liikmesriigis eriarsti kutse saamiseks toimuva koolituse rahastamiseks stipendiumi andmise suhtes kehtib tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimesena nimetatud liikmesriigis viis aastat eriala omandamisest kulgema hakkava kümneaastase ajavahemiku jooksul või vastasel korral maksab tagasi kuni 70% saadud stipendiumi summast koos intressiga.

22 Kõigepealt olgu öeldud, et S. Simma Federspieli koolitus neuropsühhiaatria eriarstiks Innsbrucki ülikooli kliinikumis algas 1992. aastal ja jõudis lõpule 2000. aastal. Seega kohaldub põhikohtuasja suhtes direktiiv 75/363 kuni 15. aprillini 1993, mil jõustus selle õigusakti direktiiviga 93/16 kehtetuks tunnistamine, ning pärast seda kuupäeva viimati nimetatud direktiiv.

23 Mis puutub direktiivi 75/363, siis artikli 2 lõike 1 punktis c näeb see ette, et eriarsti diplomi, tunnistuse või muu eriarsti kvalifikatsiooni tõendava dokumendini viiv koolitus peab olema täisajaga kursus, mis toimub pädevate asutuste järelevalve all vastavalt direktiivi lisa punktile 1. Kõnealuse punkti kohaselt toimub koolitus töökohal ja selle eest makstakse kohast töötasu.

24 Direktiivi 93/16 artikli 24 lõike 1 punkt c ja lisa punkt 1 on sõnastatud samamoodi nagu eelmises punktis esitatu.

25 Seoses sellega tuleb märkida, et kõnealused sätted kehtestavad kohustuse maksta töötasu eriarsti koolitusaja eest eesmärgiga vältida eriarsti koolituse taseme ohtu seadmist eeskätt sellega, et samal ajal tegeldakse ka üksikisikuna erialase tegevusega (vt selle kohta kohtuotsus, 25.2.1999, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 40).

26 Vastab tõele, et see kohustus on iseenesest tingimusteta ja piisavalt täpne (kohtuotsus, 25.2.1999, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 44) ning on täielikult seotud eriarsti koolituse tingimuste täitmisega (vt selle kohta kohtuotsus, 25.2.1999, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 41).

27 Ent kuigi arst-residentidel on õigus saada töötasu (vt selle kohta kohtuotsus, 25.2.1999, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 42), ei saa olla seisukohal, et põhikohtuasjas kõne all olev tingimus mõjutab vastavat töötasu maksmise kohustust, mis pealegi ei ole – nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast – summa osas tingimusteta (kohtuotsus, 25.2.1999, Carbonari jt, C-131/97, EU:C:1999:98, punkt 47), ning seega eriarsti koolituse tingimuste järgimist.

28 Seoses sellega olgu meelde tuletatud, et residentuuri ajal sai S. Simma Federspiel töötasu, mida kõik seisukohti esitanud pooled, nende hulgas S. Simma Federspiel ise, pidasid viimati nimetatu poolt eriala omandamise seisukohalt piisavaks.

29 Seega on põhikohtuasjas vaidluse all olev tingimus asjassepuutuv alles pärast eriarsti residentuuri lõppu ega mõjuta eriarsti koolituse tingimusi, olles asjassepuutumatu nende arstide ja koolitust korraldava liikmesriigi vaheliste suhete seisukohalt.

30 Seega ei saa direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c ja direktiivi 93/16 artikli 24 lõike 1 punkti c sellises kontekstis tõlgendada nii, et need välistavad selle tingimuse, millega on tegemist põhikohtuasjas.

31 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 75/363 artikli 2 lõike 1 punkti c ja direktiivi 93/16 artikli 24 lõike 1 punkti c tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ja mille kohaselt liikmesriigi poolt teises liikmesriigis eriarsti kutse saamiseks toimuva koolituse rahastamiseks stipendiumi andmise suhtes kehtib tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimesena nimetatud liikmesriigis viis aastat eriala omandamisest kulgema hakkava kümneaastase ajavahemiku jooksul või vastasel korral maksab tagasi kuni 70% saadud stipendiumi summast koos intressiga.

Teine küsimus

32 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artiklit 45 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ja mille kohaselt liikmesriigi poolt teises liikmesriigis eriarsti kutse saamiseks toimuva koolituse rahastamiseks stipendiumi andmise suhtes kehtib tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimesena nimetatud liikmesriigis viis aastat eriala omandamisest kulgema hakkava kümneaastase ajavahemiku jooksul või vastasel korral maksab tagasi kuni 70% saadud stipendiumi summast koos intressiga.

33 Kõigepealt tuleb meelde tuletada, et vastavalt ELTL artikli 168 lõikele 7, nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, ei kahanda liidu õigus liikmesriikide pädevust tervishoiuteenust reguleerivate sätete vastuvõtmisel. Selle pädevuse teostamisel peavad liikmesriigid siiski järgima liidu õigust, eelkõige põhivabadusi käsitlevaid EL toimimise lepingu sätteid, mis keelavad liikmesriikidel kehtestada või säilitada kõnesoleva vabaduse õigustamatuid piiranguid tervishoiu valdkonnas (vt selle kohta kohtuotsus, 21.9.2017, Malta Dental Technologists Association ja Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).

34 Selles osas ei tee põhikohtuasjas käsitletavad õigusnormid vahet selle alusel, kas asjaomast stipendiumi saanud arsti tegevus muus liikmesriigis kui Itaalia Vabariik tuleb määratleda töötamisena või mitte. Lisaks ei võimalda eelotsusetaotlus ega Euroopa Kohtu käsutuses olev kohtuasja toimik kindlaks teha, kas S. Simma Federspiel töötas Austrias arsti erialal töölepingu alusel või ettevõtjana, ning seega seda, kas põhikohtuasjas käsitletava olukorra puhul on tegemist töötajate vaba liikumisega, mida käsitleb ELTL artikkel 45, või asutamisvabadusega, mida käsitleb ELTL artikkel 49. Järelikult tuleb põhikohtuasjas kõne all olevat normistikku käsitleda nii ELTL artiklist 45 kui ka ELTL artiklist 49 lähtudes.

35 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on kõikide isikute vaba liikumist käsitlevate aluslepingu sätete eesmärk hõlbustada igasugust liidu kodanike kutsetegevust liidu piires ning nendega on vastuolus meetmed, mis võivad seada niisuguseid kodanikke ebasoodsamasse olukorda, kui nad soovivad tegelda majandustegevusega mõne teise liikmesriigi kui nende päritoluliikmesriigi territooriumil. Selles kontekstis on liikmesriikide kodanikel eelkõige õigus – mille annab neile vahetult alusleping – lahkuda oma päritoluriigist ja minna mõne teise liikmesriigi territooriumile ja seal elada, et tegelda seal majandustegevusega. Järelikult on ELTL artikliga 45 vastuolus igasugune liikmesriigi meede, mis võib liidu kodanikel takistada selle artikliga tagatud põhivabaduse kasutamist või muuta selle vähem atraktiivseks (kohtuotsus, 18.7.2017, Erzberger, C-566/15, EU:C:2017:562, punkt 33 ja seal

viidatud kohtupraktika). Sama kehtib ka ELTL artiklis 49 ette nähtud asutamisvabaduse piirangute kohta (vt selle kohta kohtuotsused, 5.12.2013, Venturini jt, C-159/12–C-161/12, EU:C:2013:791, punkt 30, ja 5.4.2017, Borta, C-298/15, EU:C:2017:266, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

36 Tuleb tõdeda, et sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ning mille kohaselt on teises liikmesriigis pakutava eriarsti koolituse rahastamiseks stipendiumi andmisele seatud tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimeses liikmesriigis teatava aja vältel pärast eriala omandamist, võib pärssida selle arsti soovi kasutada tal olevat vaba liikumise õigust või asutamisvabadust, mis on ette nähtud ELTL artiklites 45 ja 49. Nimelt võib sellel arstil olla vähem soovi lahkuda oma päritoluliikmesriigist ja asuda tööle teises liikmesriigis või valida see asutamiskohaks, kui selle tagajärjel peab ta tagasi maksma kuini 70% saadud stipendiumist koos intressiga (vt analoogia alusel kohtuotsus, 8.11.2012, Radziejewski, C-461/11, EU:C:2012:704, punkt 31).

37 Järelikult on niisuguste õigusnormide puhul tegemist töötajate vaba liikumise ja asutamisvabaduse piiranguga, mis on ELTL artiklitega 45 ja 49 põhimõtteliselt keelatud.

38 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et liikmesriigi meetmed, mis võivad takistada aluslepinguga tagatud põhivabaduste teostamist või muuta selle vähem atraktiivseks, võivad olla lubatud üksnes tingimusel, et need järgivad üldise huvi eesmärki, on selle saavutamise tagamiseks sobivad ega lähe kaugemale, kui on taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik (kohtuotsus, 13.7.2016, Pöpperl, C-187/15, EU:C:2016:550, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).

39 Põhikohtuasja kohta olgu esiteks öeldud, et kõnealused liikmesriigi õigusnormid on kohaldatavad kodakondsusel põhineva diskrimineerimiseta.

40 Tuleb rõhutada, et küsimus, milliseid eesmärke liikmesriigi õigusnormidega tegelikult taotletakse, kuulub Euroopa Kohtu poolt ELTL artikli 267 alusel lahendatava kohtuasja raames eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevusse (vt eelkõige kohtuotsus, 15.9.2011, Dickinger ja Ömer, C-347/09, EU:C:2011:582, punkt 51).

41 Nagu esitatud kirjalikes seisukohtades ja käesolevas kohtuasjas peetud kohtuistungil märkisid nii Bolzano autonoomne provints kui ka komisjon, on põhikohtuasjas kõne alla olevad liikmesriigi õigusnormid mõeldud tagama selle provintsi elanikele kõrgetasemelise tasakaalustatud ja kõigile kättesaadava eriarstiabi, säilitades samas sotsiaalkindlustuse finantstasakaalu.

42 Selles osas tuleb meelde tuletada, et inimeste elu ja tervis on aluslepinguga kaitstud huvide seas esikohal. Lisaks ei pruugi mitte ainult tõsine oht sotsiaalkindlustussüsteemi finantstasakaalule *per se* olla ülekaaluka üldise huviga seotud põhjus, millega saab õigustada teenuste osutamise vabaduse riivet, vaid ka eesmärk säilitada rahvatervise huvides kõigile kättesaadavad tasakaalustatud meditsiini- ja haiglateenused võib samuti kuuluda rahvatervise huvides sätestatud erandi alla ulatuses, milles sellega aidatakse kaasa kõrgel tasemel tervisekaitse saavutamisele. Seega peetakse silmas meetmeid, mis esiteks vastavad üldise huvile tagada küllaldane ja püsiv juurdepääs kõrge kvaliteediga meditsiiniteenuste tasakaalustatud valikule asjaomases liikmesriigis ja teiseks aitavad hoida kulusid kontrolli all ning niipalju kui võimalik vältida rahaliste, tehniliste või inimressursside raiskamist (vt selle kohta kohtuotsus, 28.1.2016, CASTA jt, C-50/14, EU:C:2016:56, punktid 60 ja 61).

43 Põhikohtuasjas kõne all olevate liikmesriigi õigusnormide eesmärk on luua täiendavaid eriarstide õppekohti ja seega võimaldada suurendada eriarstide arvu, kellest tööturul puudus on. Seega aitavad need õigusnormid, kohustades põhikohtuasjas kõne all olevat stipendiumi saanud arste töötama oma erialal Bolzano autonoomses provintsis teatava ajavahemiku jooksul pärast eriala omandamist, rahuldada selles provintsis olevat nõudlust eriarstide järele.

44 Neid tingimusi arvestades tuleb tõdeda, et põhikohtuasjas käsitletavate liikmesriigi õigusnormidega ette nähtud meetmega taotletakse käesoleva otsuse punktis 42 nimetatud õiguspäraseid eesmärke.

45 Seoses sellega tuleb kõigepealt meelde tuletada, et nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast, on liikmesriigi pädevuses kindlaks määrata, mis tasemel ta kavatseb rahvatervise kaitse tagada ja kuidas selline tase saavutatakse. Kuna see tase võib liikmesriigiti varieeruda, tuleb tunnustada liikmesriikide kaalutlusruumi olemasolu selles valdkonnas (vt selle kohta kohtuotsus, 21.9.2017, Malta Dental Technologists Association ja Reynaud, C-125/16, EU:C:2017:707, punkt 60).

46 Mis esiteks puutub küsimusse, kas põhikohtuasjas kõne all olevad õigusnormid on sobivad, siis tuleb märkida, et asjaomaste õigusnormidega ette nähtud kohustus, et eriarst, kelle koolitust on rahastanud riik, peab töötama selle riigi Bolzano autonoomses piirkonnas teatava ajavahemiku jooksul pärast selle koolituse läbimist, vastab üldisele huvile tagada küllaldane ja püsiv juurdepääs kõrge kvaliteediga meditsiiniteenuste tasakaalustatud valikule ning aitab hoida kontrolli all selle teenusega seotud kulusid ning seega kaitsta rahva tervist.

47 Mis teiseks puutub küsimusse, kas need õigusnormid on vajalikud, siis nagu kohtujurist oma ettepaneku punktides 87 ja 88 märkis, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus arvesse võtma, et eriarstil, kelle koolitust on rahastatud, on kohustus töötada kümne aasta jooksul eriala omandamisest Bolzano autonoomses provintsis ainult viis aastat ning vastavalt põhikohtuasjas kõne all olevatele liikmesriigi õigusnormidele rakendub see kohustus ainult siis, kui selles provintsis on asjaomase arsti jaoks vaba eriarsti ametikoht ja kui talle pakutakse seda ametikohta kohasel ajal.

48 Selle hinnangu andmise seisukohalt omavad tähtsust ka Bolzano provintsi erilised vajadused, millele juhtis tähelepanu komisjon ja ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 91, nimelt vajadus tagada kvaliteetne arstiabi selle piirkonna mõlemas ametlikus keeles, milleks on saksa keel ja itaalia keel, ja sellest tulenevad raskused võtta tööle piisaval hulgal eriarste, kes suudavad töötada oma erialal mõlemas keeles.

49 Lisaks sellele ei osuta ükski kohtutoimiku tõend sellele, et leidub mõni muu alternatiivne meede, mis võimaldaks sellel provintsil võtta tööle piisaval hulgal eriarste, kes suudavad töötada oma erialal mõlemas keeles

50 Mis puutub asjaolusse, et käesoleva otsuse punktis 47 nimetatud kohustuse täitmata jätmise korral on asjaomane arst kohustatud tagasi maksma kuni 70% saadud stipendiumist, mis oli mõeldud tema eriarsti koolituse rahastamiseks, siis kohtujuristi poolt tema ettepaneku punktis 94 märgituga sisuliselt nõustudes tuleb tõdeda, et tagasimakstavat summat ei saa pidada ebaproportsionaalseks, kuna hilinenud tasumise tavapäraseks tagajärjeks olevat seadusjärgset intressi arvestamata ei ole see summa suurem kui rahastamise tulemusel saadud summa. Lisaks väljendas S. Simma Federspiel deklaratsiooni allkirjastades oma nõusolekut kohustusega maksta antud stipendium tagasi juhul, kui see kohustus jääb täielikult täitmata.

51 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et ELTL artikleid 45 ja 49 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ja mille kohaselt liikmesriigi poolt teises liikmesriigis eriarsti kutse saamiseks toimuva koolituse rahastamiseks stipendiumi andmise suhtes kehtib tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimesena nimetatud liikmesriigis viis aastat eriala omandamisest kulgema hakkava kümneaastase ajavahemiku jooksul või vastasel korral maksab tagasi 70% saadud stipendiumi summast koos intressiga, tingimusel – mille täidetusele peab andma hinnangu eelotsusetaotluse esitanud kohus – et nende õigusnormidega ette nähtud meetmed aitavad tegelikult kaasa rahva tervise kaitse ja sotsiaalkindlustuse süsteemi finantstasakaalu eesmärkide saavutamisele ega ole ulatuslikumad kui selleks vaja.

Kohtukulud

52 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 16. juuni 1975. aasta direktiivi 75/363/EMÜ, mis käsitleb arsti tegevust puudutavate õigus- ja haldusnormide ühtlustamist, mida muudeti nõukogu 26. jaanuari 1982. aasta direktiiviga 82/76/EMÜ, artikli 2 lõike 1 punkti c ning 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/16/EMÜ arstide vaba liikumise hõlbustamise ning nende diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide vastastikuse tunnustamise kohta artikli 24 lõike 1 punkti c tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ja mille kohaselt liikmesriigi poolt teises liikmesriigis erialaarsti kutse saamiseks toimuva koolituse rahastamiseks stipendiumi andmise suhtes kehtib tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimesena nimetatud liikmesriigis viis aastat eriala omandamisest kulgema hakkava kümneaastase ajavahemiku jooksul või vastasel korral maksab tagasi kuni 70% saadud stipendiumi summast koos intressiga.**

2. **ELTL artikleid 45 ja 49 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, millega on tegemist põhikohtuasjas ja mille kohaselt liikmesriigi poolt teises liikmesriigis erialaarsti kutse saamiseks toimuva väljaõppe rahastamiseks riigi poolt antava stipendiumi andmise suhtes kehtib tingimus, et stipendiumi saav arst töötab oma erialal esimesena nimetatud liikmesriigis viis aastat eriala omandamisest kulgema hakkava kümneaastase ajavahemiku jooksul või vastasel korral maksab tagasi 70% saadud stipendiumi summast koos intressiga, tingimusel – mille täidetusele peab andma hinnangu eelotsusetaotluse esitanud kohus – et nende õigusnormidega ette nähtud meetmed aitavad tegelikult kaasa rahva tervise kaitse ja sotsiaalkindlustuse süsteemi finantstasakaalu eesmärkide saavutamisele ega ole ulatuslikumad kui selleks vaja.**

Allkirjad